

УДК 616-07-053.2:378.147:614.253.4:371.3

СТАН МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ ПЕРШИХ КУРСІВ З ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ ПРОПЕДЕВТИКИ ДИТЯЧИХ ХВОРОБ

С.І. Ільченко, Н.В. Мишина, А.О. Єфанова, В.С. Єфанова, Н.К. Мишина

ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

STATE OF MOTIVATION TO LEARN THE MEDICAL STUDENTS OF THE FIRST COURSES WITH TEACHING EXPERIENCE PROPEDEUTICS OF PEDIATRIC DISEASES

S. Ilchenko, N. Mishina, A. Efanova, V. Efanova, N. Mishina,

«Dnipropetrovsk medical academy of Health Ministry of Ukraine»

Резюме. Проблема мотивації студентів під час навчання у вищому навчальному закладі в даний час є особливо актуальною. Важливість даної тематики досліджень обумовлена збільшенням кількості вимог суспільства до питань ефективності професійної освіти у вищій школі. Дослідження мотивів навчання є актуальним питанням ще й тому, що мотивація є необхідним компонентом будь-якої діяльності, в тому числі і навчальної, а ефективність навчання в кожному окремому випадку залежить від змісту та сили мотивації. В дослідженні приймали участь студенти третього курсу Дніпропетровської медичної академії. В статті представлені результати дослідження основних мотивів навчання вітчизняних студентів та студентів-іноземців під час вивчення дисципліни «Пропедевтика дитячих хвороб». Проводився аналіз мотивів отримання вищої медичної освіти сучасними студентами, визначався ступінь усвідомленості та зацікавленості студентом майбутньою професією. Дослідження дає можливість розробити рекомендації щодо формування мотивації до вивчення дисципліни «Пропедевтика дитячих хвороб» за допомогою педагогічних методів та прийомів, які будуть сприяти формуванню внутрішньої навчальної мотивації студентів-медиків.

Ключові слова: студент, навчальна діяльність, мотиви навчання.

Summary. Problem motivate students while studying in high school now is especially important. The importance of the subject of research due to the increasing number of requirements to the public on the effectiveness of vocational education in high school. Research motives for learning is a key issue for another reason that motivation is a necessary component of any dilnosti, including educational and learning efficiency in each case depends on the content and motivating force. The study was attended by students of third year of Dnepropetrovsk Medical Academy. The paper presents the results of research studies the main reasons of domestic students and foreign students studying in the discipline «Propedeutika childhood diseases». Conducted analysis of reasons for higher medical education with modern students determined the degree of awareness and interest of student future profession. The study provides an opportunity to develop recommendations for building motivation to study the subject «Propedeutika childhood diseases» through teaching methods and techniques that will promote internal learning motivation of medical students.

Key words: student, learning activities, learning motives.

Вступ. У сучасних умовах підготовка фахівців з високим рівнем професійної компетентності і різнобічним особистісним розвитком, здатних до безперервного самовдосконалення, постійному поповненню і розширенню спектра своїх знань і умінь, є однією з центральних завдань сучасної вищої освіти [5, 7].

У зв'язку з тим, що об'єктом діяльності лікаря є людина, вимоги до його моральним, психологічним та інтелектуальним якостям завжди були підвищеними в порівнянні з іншими професіями. Лікар здатний ефективно вирішувати завдання професійної діяльності лише за умови суб'єктивного особистісного, фізичного, психічного благополуччя, активного і зацікавленого ставлення до своєї праці [6]. Саме тому, для якісного та ефективного виконання своєї професійної діяльності лікар повинен володіти не тільки кваліфікацією і досвідом, а й певними особистісними якостями, що сприяють сумлінному ставленню до своєї діяльності, встановленню контакту, гуманних відносин з хворим, урахуванню його психології [2].

Традиційно в ході підготовки лікарів істотна увага приділяється формуванню сукупності професійних знань, навичок і вмінь, підтвердженням чого в сучасних умовах є реалізація концепції безперервної медичної освіти. При цьому проблема формування і розвитку у студентів мотивації до навчальної та професійної діяльності на всіх етапах навчання в медичних вузах розроблена слабо як у теоретичному, так і в практичному плані.

Основна частина. Формування навчальної мотивації є одним з основних завдань сучасної освіти. Процес формування навчальної мотивації починається з перших днів навчання у ВНЗ, а ефективність навчання в кожному конкретному випадку більшою мірою залежить від структури і сили мотивації.

Вивчення питань, пов'язаних з навчальною мотивацією є однією з проблем оптимізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Це визначається тим, що в системі «вчитель-учень» студент є не тільки об'єктом управління цієї системи, але і суб'єктом діяльності, до аналізу якого не можна підходити односторонньо, звертаючи увагу лише на «технологію» учебного процесу, і не приймаючи в розрахунок мотивацію [3].

Мотивація студентів незмінно викликає великий інтерес педагогів та психологів протягом останніх десятиліть, котрі неодноразово висловлювали свою думку стосовно того, що проблемою номер один в сфері освіти на даний час – є проблема неадекватності мотивування студентів в процесі навчання [10].

У роботах Л.І. Божович зазначалося, що навчальна мотивація збуджується ієрархією мотивів, в якій домінуючими можуть бути або внутрішні мотиви, пов'язані зі змістом цієї діяльності і її виконанням, або широкі соціальні мотиви, пов'язані з потребою особистості зайняти певну позицію в системі суспільних відносин. При цьому з віком відбувається розвиток співвідношення взаємодіючих потреб і мотивів, зміна провідних домінуючих потреб [1].

Цю думку в своїй роботі підкреслює педагог Т.Д. Дубовицька: «Мотивація навчання складається з ряду спонукань, котрі постійно змінюються та вступають у нові відносини один з одним. Тому, становлення мотивації є не просте зростання позитивного або негативного відношення до учня, а ускладнення структури мотиваційної сфери, спонукань, які входять до неї, поява нових, більш зрілих, іноді протирічних відносин між ними [4, с.73]».

Формування професійної мотивації студентів медичного ВУЗу має кілька характеристик: одні студенти мають більш широкі інтереси, ніж передбачено програмою; вони проявляють соціальну активність у всьому різноманітті форм життя медичної академії, наприклад, з першого курсу беруть участь в гуманітарних акціях, їх діяльність орієнтована на різнобічну професійну медичну підготовку. Інші відрізняються тим, що їх пізнавальна діяльність не виходить за рамки навчальної програми, система духовних запитів у цих студентів звужена, засвоєння знань і набуття навичок – тільки в межах навчальної програми. Для таких студентів характерно те, що професійний вибір визначають випадкові чинники. Тому важливою є робота і щодо формування професійної мотивації не лише студентів, а й абітурієнтів [8].

Авторами А.Н. Печніковим та Г.А. Мухіною було виявлено, що провідними навчальними мотивами у студентів – є «професійний» мотив та «особистого престижу», менш значимі – «прагматичні» і «пізнавальні». Правда на різних курсах роль домінуючих мотивів змінюється: на першому курсі провідним мотивом виступає «професійний», на другому – «особистого престижу», на третьому і четвертому курсах обидва мотиви, на четвертому – ще й «прагматичний» мотив. Необхідно відмітити, що на успішність навчання більшою мірою впливають «професійний» і «пізнавальний» мотиви. «Прагматичні» мотиви, в основному, характерні для студентів, які вчаться задовільно [9].

Таким чином, на підставі аналізу наукової літератури можна зробити висновок, що мотивація навчальної діяльності – це наявність чітких цілей, які студент прагне досягти, та співвідношення їх з внутрішньою активністю його особистості.

Навчання студентів-медиків III курсу має певні особливості у формуванні мотивації, тому що дисципліни, які представлені в навчальних планах, такі як пропедевтика внутрішньої медицини, загальна хірургія, пропедевтика дитячих хвороб є перехідними від теоретичних до суто клінічних дисциплін. З одного боку, важко проходить адаптація студентів, їх перенавчання до роботи в клініці, з іншого боку це дає можливість вперше доторкнутися до основ майбутньої діяльності. Для того, щоб розвинути мотивацію студентів, прагнення краще оволодіти новими знаннями та

навичками, пробудити інтерес до клінічних дисциплін, викладачі наших кафедр активно використовують не лише лікарський досвід, численні практичні навички, вміння, на очах у майбутніх лікарів вони інколи творять справжнє чудо, майстерно розмовляючи з хворими, обстежуючи його, виставляючи попередній діагноз. Студент, знаходячись поряд, на все життя запам'ятовує таким досвід, який був пронизаний майстерністю, досвідом, емоційністю викладача. Таким чином, його бажання бути лікарем збільшується в рази.

Метою даного дослідження є вивчення мотивів навчальної діяльності студентів третього курсу Дніпропетровської медичної академії та розробка рекомендацій щодо їх розвитку для викладачів академії.

Дослідження проводилося на базі кафедри пропедевтики дитячих хвороб Дніпропетровської медичної академії. У дослідженні прийняло участь 131 студент III курсу (віком 20-21 рік), серед яких 50 студентів – іноземці. Було використано тест-опитувальник Т.І. Ільїної, який направлений на оцінку мотивації навчання студентів у вищому навчальному закладі. Для обробки результатів дослідження було використано програму Microsoft Excel 2000. Дослідження проводилося за однакових умов. Тестування студентів проводилося добровільно.

Згідно отриманих результатів методики дослідження мотивації навчання вітчизняних студентів у вищому навчальному закладі ми визначили, що для 24 % студентів 3 курсу переважальним мотивом навчання є мотив «оволодіння знань», для таких студентів є характерним прагнення в оволодінні лише теоретичними знаннями. Що стосується студентів-іноземців, то мотив «оволодіння знань» в процесі навчання переважає у 20 % студентів. Мотив «оволодіння професією» вітчизняних та іноземних студентів не має відмінностей і складає 6 % в обох групах.

Мотиву «отримання диплому», який характеризує прагнення студентів придбати диплом при формальному засвоєнні знань, прагнення до пошуку обхідних шляхів при складанні іспитів та знань, переважає у 40 % вітчизняних студентів та у 30 % студентів-іноземців. Це можна пояснити орієнтацією студентів переважно на зовнішні мотиви навчання. Такі студенти орієнтовані лише на результат навчальної діяльності, а не на процес вивчення навчальних дисциплін.

Комбінацію мотивів придбання знань та оволодіння професією можна спостерігати у 30 % вітчизняних студентів та 44 % студентів-іноземців. Даний показник свідчить про домінування внутрішніх мотивів в процесі навчальної діяльності. Такі студенти прагнуть до оволодіння теоретичними та практичними знаннями, що призводить до формування у них професійно важливих якостей. Тобто, стосовно таких груп студентів можна зробити висновок про адекватний вибір студентом професії та задоволеністю нею.

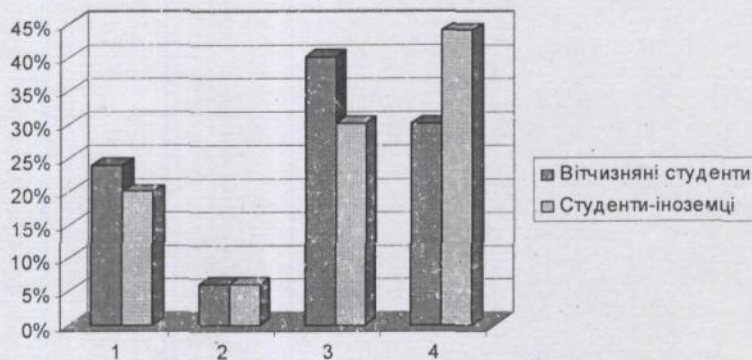

Рис 1. Розподіл студентів за мотивами навчання у ВНЗ.

Умовні позначки: по вісі абсцис: мотиви навчання у ВНЗ: 1 – студенти, в процесі навчання яких домінує мотив отримання знань; 2 – студенти, в процесі навчання яких домінує мотив оволодіння професією; 3 – студенти, в процесі навчання яких домінує мотив отримання диплому; 4 – студенти, в процесі навчання яких домінує мотив отримання знань та оволодіння професією (свідчить про адекватний вибір професії); по вісі ординат: кількість студентів, %.

Висновки. В результаті проведеного дослідження ми прийшли до наступних висновків:

1. Виявлено відмінності в переважанні мотивів навчальної діяльності у вітчизняних студентів та студентів-іноземців. Показники мотивів «отримання знань» та «оволодіння професією» у студентів – іноземців вище у порівнянні з аналогічними показниками у вітчизняних студентів.

2. Було виявлено, що вітчизняні студенти мають в якості більш виражених мотивів учбової діяльності зовнішні мотиви, котрі виражають їх прагнення до соціального та матеріального благополуччя, схвалення оточуючих. Студенти іноземного факультету більш налаштовані на оволодіння професійними навичками та якостями, тим не менше, кількість мотивованих студентів є недостатньою.

3. Саме викладачам перших клінічних кафедр (пропедевтики) належить шляхом особистісних професійних якостей, майстерності, емоційності здійснити задачу підвищення мотивації студентів на перших кроках оволодіння професією.

Література

1. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – М.: Педагогика, 2006.
2. Индивидуально-психологические особенности личности студентов и мотивы в выборе врачебной специальности: автореф. диссерт. на соискание степени кандидата псих. наук. 19.00.07 – Педагогическая психология. – 2004. – Зайцева В.М. – Смоленск. – 199 с.
3. Исследование факторов, влияющих на учебную мотивацию студентов медицинского вуза / Луцкова Л.Н.,

Русина Н.А. // Медицинская психология в России: электрон. науч. журн. – 2012. – № 1 (12). URL : <http://medpsy.ru>

4. К проблеме диагностики учебной мотивации / Т.Д. Дубовицкая // Вопросы психологии. – 2005. – № 3. – С. 73-79

5. Особенности учебной мотивации студентов очного и заочного отделений / Притуляк Т.С. // Медицина и образование Сибири: электронный научный журнал – 2006. – № 2. URL : http://www.ngmu.ru/cozo/mos/article/text_full.php?id=64

6. Педагогическое исследование развития мотивации учебной и профессиональной деятельности обучающихся в медицинских вузах / Л. А. Копысова // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2009. – № 102. – С. 63-70

7. Развитие учебной мотивации студентов пятого курса медицинского ВУЗа в курсе дисциплины «Поликлиническая гинекология» / Ю.Г. Решетняк // Медицина и образование Сибири: электрон. науч. журн. – 2011. – № 1. URL : http://ngmu.ru/cozo/mos/article/text_full.php?id=465

8. Специфика профессиональной мотивации студентов в социокультурной среде медицинского вуза / Паина Л. И., Неволлина В. В., Самоделкина Т.К. // Дискуссия. – 2014. – № 6 (47). – С. 86-88

9. Особенности учебной мотивации курсантов юридических ВУЗов МВД / Печников А.Н., Мухина Г.В. // Психология: итоги и перспективы. Тезисы научно-практической конференции. – СПб.: 2006. – С.11-16

10. Kendrick, James G. Techniques for Motivating Students / Kendrick, James G. // American Journal of Agricultural Economics. – № 4, Part 2. – 2004. – P. 762-766.

ВИВЧЕННЯ НЕВРОЛОГІЇ БІЛЯ ЛІЖКА ХВОРОГО

Т.І. Ілляш, К.В. Антоненко

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Вступ. Одне з найважливіших завдань медичної освіти – формування та розвиток у майбутнього лікаря клінічного мислення [1], яке насамперед формується біля ліжка хворого. Вивчити клінічну медицину заочно неможливо. Давно і справедливо було підмічено, що клінічна діяльність — це різновид мистецтва (ars medica), тобто сплав знань і досвіду, мислення й інтуїції [2]. Це залишається актуальним і сьогодні, коли сучасна клінічна медицина включається в єдиний цивілізований процес науково-технічної, інформаційно-технологічної перебудови всіх сфер життєдіяльності людини. Студент під час навчання у медичному закладі під керівництвом досвідченого викладача має навчитися помічати та розрізняти у хворого ознаки, характерні для того чи іншого захворювання. Найкращий підручник не зможе в усій повноті передати особливості клінічного перебігу хвороби у різних пацієнтів.. Муляжі, ситуаційні задачі, навчальні відеофільми не можуть замінити спілкування з реальними пацієнтами.

Основна частина. На кафедрі неврології НМУ імені О.О. Богомольця приділяється велика увага навчанню студентів методиці дослідження неврологічного хворого, формуванню у них логічного мислення біля ліжка хворого. Під час вивчення пропедевтичної неврології на практичних заняттях викладач проводить огляд хворих за темою заняття з наступним обговоренням зі студентами симптомів та синдромів, виявлених у пацієнтів. Майбутні фахівці навчаються оцінювати положення хворого у ліжку, його загальний стан, ходу, стан рефлекторно-рухової, чутливої, координаторної функцій нервової системи, вищих мозкових функцій, виявляють патологію черепних нервів, автономної нервової системи. В

кінці огляду вони мають визначити рівень ураження нервової системи, тобто виставити топічний діагноз. Після виявлення у хворих клінічних симптомів студенти групують їх у синдроми, які і визначають топічний діагноз, що вказує рівень і комбінацію пошкоджень окремих структур нервової системи. Встановлення топічного діагнозу, який є основою неврології, вимагає добрих знань з пропедевтичної неврології, що і наголошується студентам.

Під час вивчення спеціальної неврології студенти вже самостійно, але під керівництвом викладача, проводять неврологічний огляд пацієнта. Вони опановують не тільки вміння та навички досліджувати неврологічний статус, але вчать грамотно та ввічливо спілкуватися із хворими. Під час проведення студентами самостійної курації неврологічного хворого, яка передбачає написання ними історії хвороби, студенти розподіляються на малі групи по 2 особи. Кожен студент повинен на підставі отриманих анамнестичних даних, результатів неврологічного огляду, лабораторних та інструментальних методів обстеження пацієнта встановити топічний та клінічний діагнози, провести диференційну діагностику, запропонувати схему лікування, профілактики ускладнень або рецидивів.

Спілкуючись зі студентами під час огляду неврологічних хворих, ми виявили, що більшість з них не розуміють принципів диференційної діагностики і не володіють навичками її проведення. Тому вважаємо, що надзвичайно важливим є навчити студентів порівнювати виявлені у пацієнтів окремі ознаки або поєднання ознак з іншими захворюваннями, що мають подібну клінічну симптоматику. Адже одні і ті ж